

Leikillisuus, vakavasti otettavaa luovuutta

Laura Hokkanen ja Kati Vapalahti¹

Kokoamme taideluokan kaapista materiaalia seuraavan päivän työpajaa varten. Luokan edustalle on aseteltu näytille villasukkakäsinnukkeja, jotka opiskelijat ovat valmistaneet edellisenä päivänä. ”Miten olet saanut teidän opiskelijanne tekemään nuo? Minun opiskelijani olisivat teurastaneet minut tuollaisesta lapsellisesta jutusta.” ”Melkoinen pohjustuspuhe piti itsekin pitää ennen kuin uskalsin siirtyä noiden toteutukseen.”

Käyty taideaineiden opettajien välinen keskustelu ei ole tavaton korkeakoulumaailmassa. Luovista ja kulttuurisista menetelmistä on tullut osittain haastavia opetusalueita. Osa opiskelijoista on selkeästi kyllästetty ajatuksella rationaalisuuden ja tehokkuuden vaatimuksista, joissa heittäytyminen ja leikillisuus ovat vieraita ja epämukavia olotiloja. Tilannetta ei korjaa edes se tosiasia, että opiskelijoidemme, tulevien sosionomien ja yhteisöpedagogien, tulevaisuuden työtehtävät liittyvät ohjaukseen, kohtaamiseen ja innostamiseen. Niissä leikillisyydellä, kuten draaman, kuvataiteen, liikeilmaisun, sanataiteen, käsityökasvatuksen tai musiikin menetelmillä, on paljon annettavaa yksilöiden ja ryhmien kohtaamisessa. Helanko (1980, 18) on huomauttanut, että ihmiselle on luontaista pyrkiä leik-

---

¹ Kirjoittajat työskentelevät Parasta Etelä-Savoon -hankkeessa, jossa kehitetään taide- ja luontotoimintaa sote- ja nuorisosalalle.

kiin, mutta kulttuuri synnyttää usein toimintoja, jotka estävät yksilöä toimimasta leikin tavoin. Esimerkiksi säännöt, normit ja ihanteet säätelevät yksilön ja yhteisön elämää ja luovat yksilölle ristiriitaisuuden tunteen suhteessa leikkimiseen.

Heikkinen (2002; 2004) viittaa filosofi Johan Huizingaan, joka totesi, että leikki on kaikkialla. Se on osa ihmisen perusolemusta ja kulttuuria sekä kulttuurin saavutusten perusta. Toiminnallisissa menetelmissä leikillisuus perustuu yhteiseen sopimukseen ja tietoisuuteen leikistä, jossa tutkitaan valittua teemaa. Leikki on otettava vakavasti, jotta se onnistuu. Leikissä roolisuojaus auttaa tutkimaan vaikeitakin asioita vallasta vapaalla alueella. (Heikkinen 2002; 2004.)

Se kuuluisa epämukavuusalue

Tuntityöskentelykeskustelujen ja opintojaksopalautteiden perusteella opiskelijamme jakaantuvat yleistäen kahteen leiriin: yhä edelleen vahva enemmistö kokee luovat ja kulttuuriset menetelmät aihealueeksi, jota on odotettu ja joka tuottaa nautintoa. Heille leikillisuus näyttäytyy rentouttavana, teoriaa avaavana, hyvinvointia lisäävänä ja hyödyllisenä työtapana, toisinaan myös tutkimusmatkana omiin piilossa oleviin tunteisiin ja ajatuksiin. Toisille luovuus ja leikki tuottavat epämiellyttäviä tuntemuksia, joihin yhdistetään sanavalinnat ”epämukavuusalue”, ”kiusallisuus”, ”lapsellisuus”, ”itsensä haastaminen” sekä kokemus siitä, ettei ole luova eikä rohkea leikillisyyden vaatimaan heittäytymiseen.

Kielteisesti leikillisyyteen suhtautuvien näkökulmat ovat kiinnostavia: leikki, jonka ajatellaan olevan luontainen ja hauska tapa toimia, toteutuu näissä kokemuksissa juuri päinvastoin. Leikki ikään kuin vaatii jotain erityisosaamista, itsensä likoon panemista ja epämukavalle alueelle siirtymistä. Leikki assosioituu vahvasti lapsiin ja elämäntilanteeseen, josta on jo kasvanut ulos ja siirtynyt rationaaliseen aikuisten maailmaan. Kiinnostavaa on myös se, miten luova leikillisuus ja taidekasvatus koetaan helposti jonkinlaisena itsensä paljastamisena, suojattomuutena, herkkyytensä ja täten haavoittuvuuden, nolouden ja naurunalaiseksi joutumisen mahdollistajana.

Liikunnalliseen peliin ei yhdistetä samanlaista leikillisyyttä. Peleihin on helpompi heittäytyä, sillä niissä on säännöt, mitattavissa oleva suoritus ja ympäröivän kulttuurin viestittämä hyväksyttävyyys. Omakohtainen, läpikäyty kokemus taidekasvatuksen ja leikillisyyden epämukavuudesta voi parhaimmillaan olla ohjaajan voimavarakin: sen avulla on helpompi ymmärtää, mitä heittäytyminen voi tarkoittaa ohjattavan näkökulmasta ja

mitä innostaminen, kannustaminen ja rohkaisu lopulta tarkoittavat kohtaamisessa ja dialogissa.

Leikki kuuluu myös aikuisille

PRO SOS Uudenlaista sosiaalityötä yhdessä rakentamassa -hankkeessa kehitettiin aikuissosiaalityöhön uudenlaisia pelillisiä ja leikillisiä menetelmiä. Hankkeen erikoissuunnittelija Tytti Hytti (n.d.) kokosi tutkimuksellista tietoa leikillisyyden ja pelillisyyden merkityksistä ihmisen hyvinvoinnille, ja totesi näiden välttämättömyyden mm. ihmisen elämäntyytyväisyyden, onnellisuuden ja elämänlaadun näkökulmasta. Leikkittömyyksen sijaan aiheuttaa masennusta. Leikillisuus tukee voimaantumista, itseilmaisua, resilienssiä ja parantaa mielialaa. Aikuissosiaalityössä voidaan leikillisyyden ja pelillisyyden avulla päästä ongelmakeskeisestä voimavarakeskeiseen ajatteluun tuoden näin tärkeyden ja merkityksellisyyden tunteita. Kysymys on valtaistavasta paradigmasta, jolloin korostuu kokemuksellinen asiantuntijuus ja valtasuhteiden purkaminen. Leikillisyyden on todettu helpottavan oppimista, ja kuten Heikkinen myös Hytti toteaa sen tarjoavan etäyttävän ympäristön myös vaikeiden asioiden käsittelyyn. Heikkinen (2002, 53) kysyykin, että jos leikki on tärkeää, miksi sitä ei voisi nähdä yhtä merkittävänä osana oppimista.

Luovien, kulttuuristen ja toiminnallisten menetelmien merkitys korkeakouluopinnoissa ja ammatillisessa kasvussa avautuu opiskelijoille usein siinä vaiheessa, kun he ovat olleet kentällä toteamassa näiden menetelmien vahvuuden. Sosiaalialan kentällä haetaan tällä hetkellä uudenlaisia menetelmiä ja lähestymistapoja dialogin rakentamiseen. Eräessä sosiaalialan ammattilaisten koulutuksessa käytiin keskustelua leikillisestä lähestymistavasta tilanteissa, joissa käsitellään rankkoja elämäntilanteita. Todettiin, että näissä tilanteissa riittää ymmärryksen osoittaminen ja kuuntelu ilman yllöhduttamista tai hätäntymistä. Leikillisuus näissä sensitiivisissä tilanteissa – tilanteen luonteen näin salliessa – voidaan ymmärtää laajempaan ajattelutapana. Tällöin voidaan nykytilanteen reflektoinnin lisäksi mahdollisesti kuvitella tilannetta sen helpotuttua ja arvioida tuen mahdollisuuksia ”mitä, jos” -ajattelulla.

Sosiaalipedagogisen työ nojautuu vankkaan dialogiseen perustaan. Joskus dialogin saavuttaminen voi olla haastavaa erilaisissa sosiaali- ja kasvatustilanteissa esimerkiksi valtasuhteiden vuoksi. Tällöin toiminnalliset, leikilliset ja pelilliset menetelmät voivat toimia tukena tasa-arvoisen kohtaamisen rakentamisessa.

Leikkimässä korkeakoulussa

Leikillisuus tarjoilee mahdollisuuksia luottamukselliseen, läsnäolevaan ja rentoon vuorovaikutukseen, joka tukee kaikkia vuorovaikutustilanteeseen osallistuvia kokeilemisen, inspiroitumisen ja uppoutumisen kautta lisäämään itsetuntemustaan ja laajentamaan maailmankuvaa. Tällöin on kuitenkin hyvä muistaa, että toiminnalliset leikillisyyteen perustuvat työtavat eivät voi olla itsetarkoitus. Työskentelyn tulee perustua kunnioitukseen, vapaaehtoisuuteen ja yhteissuunnitteluun sekä -toimintaan. Tämä vaatii tilaa ja aikaa keskusteluille ja tarinallisuudelle sekä kuulemiselle. (Hytti n.d.)

Erityisesti yhteisöpedagogiopiskelijoita häiritsee yleinen keskustelu ja heihin liitettävä stereotypia ”korkeakoululaisista, jotka vaan leikkii”. Toisaalta aihe ei ole vieras opettajakouksissakaan: pitäisikö käsitteitä leikki ja leikillisuus tietoisesti välttää ja puhua menetelmistä, harjoitteista tai demoista? Vai pitäisikö leikillisyyttä ja sen vakavasti otettavia merkityksiä avata yhä enemmän ihmisoikeusalojen opiskelijoiden koulutuksessa?

LÄHTEET

- Heikkinen, H. 2002. Draaman maailmat oppimisalueina. Draamakasvatuksen vakava leikillisuus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Heikkinen, H. 2004. Vakava leikillisuus. Draamakasvatusta opettajille. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Helanko, R. 1980. Ihminen leikkii. Turku: Partiomuseon julkaisuja, sarja A, N:o 4.
- Hytti, T. N.d. ”Painavaa kepeyttä asiakastyöhön” – miksi leikillisyyttä ja pelillisyyttä kannattaa hyödyntää sosiaalisessa kuntoutuksessa ja sosiaalityössä? Helsinki: Pro Sos -hanke/Socca. Saatavana http://www.socca.fi/files/8126/Painavaa_kepeytta_asiakastyohon_katsaus_tutkimukseen_ja_palautteeseen_leikillisyydesta_ja_pelillisyydesta.pdf (haettu 23.10.2019).

